

Драгољуб Мандић

Нови Сад

УДК 94:323.1(497.6Република Српска)

DOI: 10.7251/SIC2407011M

ПИСАЦ И СВЕДОК ИСТОРИЈЕ

(Михаел Антоловић, *Чедомир Попов: интелектуална биографија*. Нови Сад: Матица српска, 2021, стр. 307)

Када је писао предговор за Дедијерову књигу *Велики бунтовник Милован Ђилас: прилози за биографију*, Кристофер Фарли се питао ко све заслужује да о њему буде написана биографија: „они који имају моћ, они који унапређују људско знање или разумевање, који су дали велика дела на пољу уметности, проналазаштва и напретка или, можда, на другој страни, они који су стекли славу по добру или злу, и они чији животи илуструју важне истине о временима у којима су живели.“¹ Дакле, биографију заслужују све оне личности које су на одређен начин стварале историју. Међутим, не смемо заборавити ни оне који су о историји писали. Када говоримо о биографији као историографској форми, она је код нас знатно мање заступљена него у свету, нарочито када је реч о биографијама историчара. Михаел Антоловић је један од ретких аутора који се у Србији, у оквиру истраживања историје историографије, посветио и животима писца историје. Поред значајних радова о Фридриху Мајнекеу и Вернеру Зомбарту, Антоловић се у више наврата бавио и делом Чедомира Попова,

* dragoljub.mandic997@gmail.com

¹ Цитирано према: Мира Радојевић, „Биографије у српској историографији“, *Токови историје: часопис Института за новију историју Србије*, бр. 1-2, 2007, стр. 194.

што је кулминирало синтезом коју је 2021. године, под насловом *Чедомир Попов: интелектуална биографија*, објавила Матица српска.

Пишући ово дело, Антоловић се суочио са неколико проблема који су одредили његову хеуристичку основу. Наиме, Чедомир Попов није водио личне белешке нити је сачувао личну преписку, због чега је аутор био приморан да се ослони на објављене изворе у виду новинских интервјуа и чланака, затим на историографску, социолошку и политиколошку литературу, али и публицистику. Међутим, Поповљев лични фонд који се чува у Рукописном одељењу Матице српске, као и интервјуи са Јеленом Попов, ипак су омогућили аутору да реконструише живот Чедомира Попова. Упркос наведеним потешкоћама, аутор је на најбољи могући начин искористио могућности које пружа биографски метод: портретишући одређену личност, истовремено је у позадини осликавао и тадашњу епоху. На почетку, када је реч о пореклу, детињству и студентским данима Чедомира Попова, читалац истовремено пред собом има представу и о приликама у Војводини од краја 19. века па до првих година после Другог светског рата. У наставку Антоловић приказује Поповљев академски развој у оквиру ширег посматрања југословенске историографије, која је тада била под снажним идеолошким притиском. Као део прве генерације студената на Филозофском факултету у Новом Саду, где је касније био предавач и декан, Попов је своју научну делатност започео у оквиру „војвођанске историографије“, која је почетком седамдесетих настала као резултат тадашњих уставних промена. Стога је југословенска историографија, као и сама држава, била уређена по федеративном моделу. Међутим, догматске стеге биле су преуске за широк спектар Поповљевих интересовања, па је он врло брзо превазишао оквире „војвођанске историографије“, што је било праћено његовим све чвршћим везивањем за Матицу српску, због чега је трпео озбиљне нападе. Аутор нам представља Поповљев рад на општој и националној историји 19. века, његова разматрања теоријских и методолошких проблема историјске науке, а у широј слици и токове у којима се кретала целокупна домаћа историографија.

Поред тога што је био писац историје, Чедомир Попов у годинама расплета југословенског чвора постаје и њен сведок. У том периоду, када

је историја оптерећивала политику, а политика историографију, Попов је као ангажовани интелектуалац све чешће јавно износио ставове о најважнијим друштвено-политичким питањима. Аутор анализира Поповљев политички ангажман у СПС-у и његове ставове чија је суштина била брига о интересима народа и државе, уз одређена прилагођавања која су наступила у турбулентним околностима ратова и међународне изолације. Иако је Попов био критичан према властитом народу, сматрао је да његови интереси морају бити дефинисани у реалној мери, те да се од њих не сме одступати без обзира на снажне међународне притиске, који су кулминирали НАТО агресијом на СР Југославију 1999. године. Да би се она оправдала, у Хашком трибуналу се морало судити српској историји, док је Слободан Милошевић, против кога се процес водио, био само „средство“. Аутор наводи да је Попов свој одлазак у Хаг доживљавао „као патриотски чин који има за циљ да се одбрани историјска истина о српском народу од покушаја њене ревизије у складу са интересима САД-а као светског хегемона“. На основу материјала припремљеног за сведочење у Хагу, неколико година касније је настала књига *Велика Србија: стварност или мит*. Антоловићева анализа последњих десетак година живота Чедомира Попова, током којих се посветио раду на *Српском биографском речнику* и *Српској енциклопедији*, представља важан прилог за историју савремене српске историографије.

На три стотине страна распоређених у десет поглавља, биографија Чедомира Попова представља дело којим је Михаел Антоловић наставио пут започет биографијом Фридриха Мајнекеа. С обзиром да се не ради о личности која је утицала на историјске догађаје, аутор је успео да напише биографију која држи пажњу читаоца, захваљујући пре свега једноставном стилу, а потом и приступу којим је портрет Чедомира Попова допуњаван сликом епохе у којој је он живео и стварао. Преглед извора и литературе омогућава читаоцу да вишеструко усмери и продуби своја интересовања, док онима који припадају историјском занату нуди добру полазну тачку за истраживање и писање нових биографија српских историчара.